

---

# Merilska blaznost ali o sprevrženi rabi nekega znanstvenega orodja

Taja Kramberger in Drago B. Rotar

## Korist in potrata

Premik, ki je privedel<sup>1</sup> univerzo na rob eksistence, je odgovor na problem, ki nikoli ni bil problem ne univerze ne znanosti, zato pa se je zastavljal osebam, katerih naloga je bila odgovorna distribucija javnih sredstev za to območje družbenih intelektualnih dejavnosti. Najbrž so se te osebe znašle tudi pod pritiskom finančnih oblasti, saj niso mogle dajati njim in sebi razumljivih odgovorov ne o namenu financiranja ne o rentabilnosti tega početja. Lahko celo domnevamo, da ti odgovori, tudi če bi jih dajali ljudje, ki delajo na področju znanosti in pri družbenih transferjih zahtevnih znanstvenih spoznanj, ne bi zadovoljili oseb, zadolženih za bilance, in tisto, kar so imeli (in imajo) za racionalne naložbe javnih sredstev.

Začasna rešitev je bila razglasiti izobraževanje in intelektualno delo za družbeno porabo, se pravi, za razkošje, ki ga je mogoče krčiti, ne da bi bile prizadete vitalne sestavine družbenega življenja. Eden izmed virov lokalnega antiintelektualizma se nedvomno napaja iz tega oblastniškega »nazora«. Vendar pa je v obdobju pred neoliberalno hegemonijo kljub vsemu obstajala vsaj pri nekaterih pripadnikih »političnega razreda«<sup>1</sup> senca negotovosti, ki je univerzi in znanstvenim institucijam omogočala notranjo avtonomijo in samoupravo. Seveda ni šlo brez nadzora, ki je sicer vnašal utilitarna pojmovanja, na nekaterih področjih intelektualnih dejavnosti pa se je – ob občem omejevanju sredstev – omejeval na bolj ali manj intenzivno ideološko kontrolo. Seveda so oblasti poskušale tudi z utilitarističnimi reformami, ki naj bi bile usklajene s tedaj aktualnimi domislicami upravljalске ideologije (npr. stopenjski študij, razdelitev

---

<sup>1</sup> Članek je v nekoliko drugačni obliki predviden za del besedila v knjigi z delovnim naslovom *Univerza: kolegij ali dresura. O univerzitetni avtonomiji in njenih nasprotjih*, ki bo izšla pri Založbi Univerze v Ljubljani.

na TOZD, usmerjeno izobraževanje, navzočnost »predstavnikov družbe« v najpomembnejših upravljalških organih fakultet, inštitutov in univerze), od katerih nekatere niso bile v diametralnem nasprotju z že tako ali tako potrebnimi reorganizacijami področja in so deloma prihajale iz znanstvenih okolij. Kakorkoli že, kadar so vdori oblastniške ideologije postali neznosni, prag neznosnosti pa je bil očitno precej nižji od današnjega, je prišlo do, redkeje, javnega ali, pogosteje, tihega odpora, katerega zahteve so bile ali deloma akceptirane ali vsaj tolerirane. Napadi na intelektualni segment so se dogajali, so pa bili kampanjski in nesistematični. Oblasti si navzlic izraženim željam, prizadevanju ideoloških jurišnikov in ostentativni topoumnosti projektov niso privoščile totalne destrukcije intelektualnih institucij (nekatero so celo pomagale ustanoviti na podlagi zmotnih reprezentacij in daljnega odmevanja razsvetljenstva v uradni ideologiji).

Približno po letu 2000 so se zgostili t. i. empirični prikazi (in precej nebogljenе interpretacije le-teh), ki naj bi zajeli institucionalizirani del družbene intelektualne dejavnosti; radikalna novost pa je bil nastanek nove reference. Modelom, ki naj bi jih za merjenje znanosti in raziskovalnih dejavnosti začeli uporabljati, so avtorji pripisovali dve lastnosti, ki bi jih morali diskvalificirati: mešanico izčrpnosti in objektivnosti in pa kraj izvora nekje zunaj dosega lokalnega znanstvenega in intelektualnega okolja, kar naj bi novim igračkam birokratske »znanosti«, ki je ignorirala obstoječe razmere, utecne prakse, celo terminologijo, dal status nepristranskosti in resnosti. Birokratskim nadzornikom znanosti je bilo omogočeno, da so mimo znanstvenega korpusa uvedli nadzorne evidence po svojih zamislih. Na nesrečo se je raziskovalcem in univerzitetnikom zdela tradicionalna simbioza v medlosti, tudi zaradi posebnih okoliščin, nastalih z oblikovanjem države, znosna, dokler ni postalo prepozno in so merilci zavladali v znanstvenem in univerzitetnem prostoru.

Kaj se je torej na univerzah in v znanostih zgodilo s to novo umetnostnostjo merjenja, s to povsod pričujočo *Meßkunst*,<sup>2</sup> ki je doslej praktično nihče ni imel za kvintesenco intelektualne dejavnosti, kar je postala, temveč zgolj za pomagalo v jasno določenih in omejenih okoliščinah? Postala je orodje oblastne kontrole in represije s tem, da je za intelektualno življenje nasploh, za znanosti pa še posebej nujne debate, nasprotovanja, zmote in polemike, ki so zadevale stališča, problematike, skratka vsebine, nadomestila z ocenjevanjem, »objektivno« izraženem v številkah, katerega skoraj edini korektiv so – poleg golega klientelizma, ki postane v takih razmerah neizbežen in je udeležen v »objektivnosti« – arbitrarno izbrani kraji delovanja, medtem ko so vsebine, spoznanja, odkrivanje in konceptualiziranje problematik posta-

<sup>2</sup>Za kontekst in zgodovino te »umetnosti« gl. Hausteин (2004).

li do take mere nepomembni, da se z njimi ni mogoče ukvarjati v čedalje bolj z banalnimi marnjami napolnjenem delovnem času, kakršnega ponujajo redne in še bolj prekarne zaposlitve v donedavnega kolikor toliko znanstvenih institucijah. Seveda ni sporočeno, za koga so te referenčne institucije, revije, založbe itn. ugledne institucije – seveda brez navedbe, v kakšnem razmerju je ta uglednost z realnim spoznavnim delom kake znanosti. Te ugledne institucije so raziskovalni, izobraževalni, založniški ipd. zavodi, ki so jim različne »univerzalne« klasifikacije dodelile ugledna mesta, kar največkrat pomeni, da gre za od samih birokracij in sebi služočih gremijev, se pravi, arbitrarno, izbrane ugledne revije, založbe, institucije itn., ki izpolnjujejo pisarniške norme, npr. rednost izhajanja, in predvidene postopke pripuščanja besedil; seveda je treba upoštevati dejstvo, da so te revije in založbe v glavnem že izbrale druge birokracije, tako da je lokalnim ostalo le malo prostora, toda odgovornosti, ki se je hočejo tako znebiti, jih ne more nihče oprati. Toda ta »merilska blaznost«, kakor to početje imenujejo nekateri, nad evropsko znanstveno politiko razočarani, ameriški kolegi in evropski znanstveniki, ki *novemu redu* nasprotujejo, ima obliko vzdrževane epidemije.

Taka tehnika kontrole in vladanja je, denimo, bibliometrija, ki sama na sebi ni nič novega, ni pa nikoli doslej igrala vloge merila znanstvenikove »uspešnosti«. Bibliometrija je danes pri ljudeh, ki delajo na različnih znanstvenih področjih, deležna v glavnem dveh vrst očitkov.

Eden je ta, da ni bila narejena za to, kar bi radi iz nje naredili. Pravzaprav je bila bibliometrija, ko so se je domislili, predvsem orodje za objektivacijo praks v okviru disciplin. Od nje so pričakovali, da bo omogočila pregled krajev v okrilju polja vednosti, za katero je bila uporabljena, in da se bo z njeno pomočjo pokazala hierarhija vprašanj in krajev publiciranj, da bo, skratka, opozorila na delujoče kognitivne mreže. Iz te razsežnosti, ki jo ima bibliometrični pregled v neki znanstveni disciplini, je v nekaterih primerih nastala funkcija predvidevanja, podobna prospektivni funkciji pri psiholoških pred drugo svetovno vojno (Godin, 2006). Bila je skratka orodje, zanimivo za tistega, ki obdeluje zgodovinsko strukturacijo neke discipline, kakor je pokazal Yves Gingras, v besedilu, ki obravnava fiziko v prvi polovici 20. stoletja (Gingras, 2001: 382–416; 2005; 2007). Vse to je daleč od njene današnje vloge.

Drugi očitek je zvezan prav s to vlogo, se pravi, z njeno današnjo rabo za evalvacijo, ki je novejša in se z njo zastavlja kar nekaj problemov že zato, ker kot orodje ni bila zasnovana izrecno za nalogo, ki ji je naložena danes, se pravi, za merjenja, ki naj bi omogočala prepoznavanje vrednosti znanstvenih dejanj, a zaradi disfunkcionalne rabe in izgube objekta ne merijo niti tržne vrednosti, kaj šele znanstveni pomen dejanj in oseb. Prav narobe: skozi arbi-

trarna pravila se uveljavljajo predvsem tisti, ki jih birokracije hočejo uveljaviti, se pravi, člani klientel, ki imajo tudi edini zagotovljena javna sredstva za izpolnjevanje navidez stupidno zaostrenih kriterijev (npr. nosilstvo »evropskih projektov«, objave v »uglednih znanstvenih periodikah« (ki jim je po možnosti treba plačati objavo in v resnici objavljajo oglase v obliki člankov) in pri »uglednih založbah« (ki tiskajo besedila s sredstvi iz bilateralnih sporazumov); n. b.: »ugledno« praktično vselej pomeni anglofono), ki se nato v lokalni srenji prikazujejo kot uspehi posameznih avtorjev ali privilegiranih ekip, le-te pa vselej ustrezajo klientelni delitvi oblasti. Skratka, kakor druge »metrije« niti bibliometrija ne more prispevati k osebni evalvaciji raziskovalcev. Dejstvo, da so bili na podlagi podatkovnih baz o publiciranju izdelani različni in raznovrstni kazalniki, ki naj bi merili vidnost dela nekega znanstvenika, in objava hierarhiziranega seznama revij sta prispevala k uveljavitvi kulture »izdajateljske performance«, katere načelo je »publish or perish« v *top-ten journals*.

Ta preobrazba znanstvenega dela v kvantitativno merljive entitete (seveda ne na sebi, ampak za evropsko, državno in druge birokracije) in njegovo podrejanje kvantitativnim in kvalitativnim ciljem, ki nimajo nič opraviti z izvirno znanstveno kulturo, pravzaprav teži k odstranjevanju in vsaj formalnemu anuliranju prepoznavnih značilnosti znanosti. V zadnjih nekaj letih se ne glede na dežele in disciplinska polja stopnjuje razkrinkavanje te tendence in njenih epistemično in socialno destruktivnih posledic.

Npr. britanski razvojni biolog Peter A. Lawrence, ki dela v Laboratoriju za molekularno biologijo in na Oddelku za zoologijo University of Cambridge, vrhunski znanstvenik, dobitnik številnih nagrad itn., je silovito in javno nasprotoval temu merilstvu ter izrazil željo, da bi se radikalno spremenila znanstvena skupnost, ki se zadnja leta mimo sleherne refleksije o kakovosti in koristnosti vsebine znanstvenega dela vdaja pobesneli dirki za »dobro objavo«. <sup>3</sup> Tudi iz domnevnega trdega jedra aplikativne matematike prihaja nasprotovanje zlorabi bibliometrije. Npr. Giuseppe Longo, sodelavec CNRS in École Normale Supérieure, je leta 2008 v reviji *Mathematical Structures in Computer Science*, katere glavni urednik je, izdaja pa jo Cambridge University Press, razkrinkal dejavnost, katere glavna nevarnost je po njegovem mnenju »izginotje inovacije v kontekstu naraščajočega znanstvenega konformizma«.

V provincialnih razmerah, kakršne so s privolitvijo v iluzorno brisanje pol stoletja »komunistične zgodovine«, se pravi dela in izkušeni nekaj ge-

<sup>3</sup> Gl. vsaj naslednje članke Lawrence: 2002: 835–836; 2003: 259–261; 2006; 2008a; 2008b: 1–4.

Seveda Lawrence ni edini britanski naravoslovec, ki nasprotuje evropski »merilski vročici« (le kaj bi rekli o merilski freneziji v Sloveniji). Glej Montgomerie, Birkhead (2005: 16–24); Perutz (2003); Steele, Butler, Kingsley (2006: 277–290).

neracij, vzpostavile tako imenovane tranzicijske države v Srednji in Vzhodni Evropi in s tem uveljavile najbolj zavrženo komponento te dediščine (totalni srenjski klientelizem), dobijo povsod obstoječe absurdnosti te *Meßkunst* obliko parodije, ki pa ne kaže preprosto demence tistih, ki uporabljajo grebljice za kirurške operacije, ampak tudi vlogo v konstrukciji razvrščevalske arbitrarnosti, ki omogoča neomejene privilegije tistim, ki najmanj udeležajo epistemološke in etične zahteve znanstvenih disciplin. Doslej največjo akumulacijo destruktivnih »meril«, kar sva jih našla ob pregledovanju pravil evalvacije v evropskih državah, ZDA in Kanadi, sva odkrila v *Metodologiji ocenjevanja prijav za (so)financiranje raziskovalne dejavnosti v letu 2010 (razpisi v letu 2010)*, ki jo daje v notranjo debato ARRS, in v *Javnem pozivu za predlaganje kandidatov in kandidatk za člane oziroma članice Znanstvenega sveta Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije*, potem ko je bilo odbiranje že opravljeno v lokalnih pritličnih vrhovih. Načrtovana ocenjevalna metodologija ARRS in reforme raziskovanja (RISS in NRIP) ter visokega šolstva (NPVŠ) bodo ob fundamentalistično neoliberalni orkestraciji Gospodarske zbornice, Ekonomske fakultete in drugih »ekonomskih forumov« zanesljivo izbrisale zadnje sledove znanstvenega raziskovanja v Sloveniji (seveda ob krepki podpori drugih »programskih besedil« in še bolj namenov, ki jih ta besedila legitimirajo). Ker ARRS zlorablja članstvo kvalificiranih posameznikov v področnih gremijih (v svetu za humanistiko in v svetu za družboslovje je to najbolj očitno), ob tem pa še utemeljene eksistenčne strahove raziskovalcev, grabežljivost in stremuštvo posameznikov, je za ljudi, ki se hočejo ukvarjati z znanostmi, ne pa s topoumnimi, diskriminativnimi in tudi drugače škodljivimi rituali, vsiljenimi od samooklicanih gospodarjev znanosti ali od njihovih kolegov iste vrste, ki so v Sloveniji poklicani, zbrani v svetu te agencije, saj se je vsaj enemu izmed naju pokazalo, da »naivno« oz. stremuško članstvo v teh subalternih gremijih ni zgolj stvar dostojnosti in etike, ampak da gre za kolaboracijo z uničevalci znanosti in univerz v tej deželi in prek njih za sodelovanje z že zdavnaj globaliziranim obskurantističnim gibanjem v isti smeri. Tem gremijem (področnim svetom, zlasti – ne pa zgolj – tistim za družboslovje in humanistiko), namreč ni dana resnična udeležba pri odločanju, obstajajo predvsem za to, da legitimirajo odločanje drugih).

## Meri in vladaj

Seveda so merjenja znanstvenih dejavnosti v veliki meri nastala v okriplju tistega, kar velja za znanstveno skupnost, v čemer pa so se drug ob drugem kot hipotetično enakovredni znašli različni znanstveni mediatorji in upravljalci in pa ljudje, ki znanost delajo. Že zgolj birokratsko dajanje večje teže prvim pred drugimi povzroča korupcijske razmere v skupnosti. Za-

radi tako ustvarjene konjunktore so koncepti, kakršen je npr. indeks  $h$ ,<sup>4</sup> ki je bil izdelan v tej skupnosti, ne pa v kakšni managerski družini ali upravljalški agenciji (v teh dveh »skupnostih« ni mogoče pričakovati takih invencij, le njihovo zlorabo), med raziskovalci dozdevno prostovoljno obče sprejeti in nastopajo kot relevantne reference, čeprav ne merijo ničesar v znanosti (Gingras, 2008a in 2008b). Toda sami »izumitelji« tega faktorja in drugih »mer« so danes zadržani ali kritični do svojih stvaritev. Anne-Wil Harzing, profesorica mednarodnega managementa na Oddelku za management in marketing na univerzi v Melbournu, ki je bila med zagovorniki merjenja, opozarja na zelo velika tveganja, ki jih za znanstveno delo pomeni uporaba kazalcev te vrste v individualnem evalviranju. Po njenem mnenju je treba »ustvariti nove sisteme, ki bi podpirali napredovanje znanja s tem, da bi spodbujali tiste tipe prispevkov, ki so bolj pomembni za širšo družbo« (Harzing in Adler, 2008).

Vendar je treba povedati tudi to, da se znanstveno okolje s tem drsenjem v tisto, kar nekateri imenujejo »znanstvena kultura razvrščanja in evalviranja«, ni takoj soočilo, kakor da bi bilo raziskovalce sram tega, kar se jim dogaja. Vzroki za to »sramežljivost« oz. pohlevnost, ki izpostavlja cela znanstvena polja infantilnemu terorizmu »gospodarstvenikov« med birokrati in špekulantskih podjetnikov med gospodarstveniki (zaradi česar, po ljudskem glasu sodeč, postaja gospodarstvenik čedalje bolj kriminallec, ki ga niso zalotili), nikoli niso bili zares obravnavani. Kritike institucionalne konstitucije znanstvenih polj kažejo skupno tendenco k pripisovanju vse odgovornosti za ta vdor ideologije špekulantskih finančnih kapitalistov kar njegovi posledici – »managerisation« t. i. razvitih družb – in si ne zastavljajo vprašanja o posebnostih akademskega sveta, ki so bržkone omogočile lahek prevzem te »nove kulture«. Uredniki *Bulletin de Méthodologie Sociologique / Bulletin of Sociological Methodology* (št. 100, 2008) orišejo nastale razmere v uvodu v posebnem dosjeju o evropski merilski vročici z naslovom *Evropska vročica evalviranja raziskovanja v družbenih znanostih*, objavljenem v francoščini in angleščini. Ta oris (Gingras, 2008a: 42–44, angl. verzija, ibid.: 41) povzema takole:

<sup>4</sup> Ta indeks je izum Hirscha (2005: 16569–16572). Narejen je na podlagi distribucije citiranosti raziskovalčevega dela. Hirsch je indeks  $h$  izdelal kot orodje, s katerim naj bi ugotavljali kakovost del na področju teoretske fizike. Gre pač za eno izmed orodij (kazalec, indic), ne pa za merilo. Po Hirschu ima znanstvenik indeks  $h$ , če ima  $h$  vsakega izmed njegovih  $N_p$  člankov (ki se nanašajo na probleme *NP-complets* iz teorije kompleksnosti algoritmov, izražene v obliki problemov odločanja; razširjene rabe so potemtakem lahko le metaforične) vsaj  $h$  citatov, drugi članki pa imajo vsak vsaj  $h$  citatov. Torej, raziskovalec z indeksom  $h$  je objavil  $h$  člankov, ki so bili citirani  $h$ -krat. Indeks  $h$  potemtakem odseva število objav in število citiranj na objavo. Indeks  $h$  nikakor ne omogoča primerjave raziskovalcev, ki delajo v okviru različnih znanstvenih polj.

Uvodnik številko predstavlja kot reakcijo na to, da je ta vročica po Nemčiji zadela tudi Francijo, in sicer najprej s klasifikacijo znanstvenih revij, ki jo izvaja AERES (*Agence d'Évaluation de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur*), in uvaja tematski dosje revije *Bulletin de Méthodologie Sociologique / Bulletin of Sociological Methodology*, ki vsebuje dosje treh besedil, katera obravnavajo bibliometrijo, evalvacijo in novo klasifikacijo, ki je bila leta 2008 izdelana v okvirju AERES. Eno izmed teh besedil je uvod v raziskovalno poročilo Yvesa Gingrasa (UQAM – Université de Québec à Montréal) z naslovom *La fièvre de l'évaluation de la recherche – Du mauvais usage de faux indicateurs* (slov. *Vročica evalviranja raziskovanja – O slabi rabi napačnih kazalnikov*). Drugi dve, prav tako zanimivi, vendar bolj fokusirani na francoska dogajanja, sta: poročilo Laurena Courtota *Sur l'usage récent des indicateurs bibliométriques comme outil d'évaluation de la recherche scientifique*, ki kritično obravnava enega izmed informativnih sestankov o bibliometriji na CNRS, drugo, poročilo Françoisa Briatta, *Comparaison inter-classements des revues en sociologie-démographie et en science politique*, pa predstavlja razvrščanja revij s področja družbenih in humanističnih znanosti, ki jih je istega leta objavila AERES. Razvrščanje revij po AERES na tri skupine (*rangs*) po piščevih ugotovitvah nima enotnih kriterijev, temveč se ravna po različnih kriterij glede na različna razvrščanja, kar kaže, da klasifikatorji iz AERES ne delajo na podlagi metodološkega konsenza, saj takega konsenza ni mogoče deducirati iz navodil AERES. V ocenjevalskih metodologijah, ki so v rabi v Sloveniji, prav tako ni najti kakšnega metodološkega konsenza, zato pa tem lažje razberemo tarče ocenjevanja.

Y. Gingras (art. cit.) pravi, da se zdi, da ima evropski akademski svet že nekaj let pravo vročico evalviranja raziskovanja in univerz. Še posebej v Franciji sta *Zakon o svoboščinah in odgovornostih univerz* iz leta 2007 in reforma organiziranosti raziskovanja ustvarila posebno klimo, ki je zaostri la občutljivost za vprašanja evalviranja, o katerih se je dotlej v akademskem svetu bolj malo razpravljalo. Vsekakor odsotnost resnih metodoloških usmerjeval in refleksij povzroča kaotične oz. »divje« uporabe bibliometrije. Bibliometrija je, pravi Gingras, raziskovalna metoda, ki uporablja znanstvene publikacije kot indikator za znanstveno produkcijo; če publikacije dodamo k običajnim in bolj znanim investicijam v raziskovanje in razvoj, ki sta merili za *input* v raziskovanje, naj bi bilo mogoče z njimi meriti *output*, medtem ko so citiranja indic mednarodne zaznavnosti raziskav in posredno njihove »kakovosti« in znanstvenega »impact«. Med publikacije ne sodijo več ocenjevalska pisma znanstvenikov, objavljena v revijah *Nature* in *Science* ali na blogih. Trik po Gingasu deluje in znanstveniki si »drug drugemu mečejo v obraz svoj 'h indeks', medtem ko univerze počnejo isto s svojim 'mestom' na tako imenova-

ni šanghajski lestvici«. V Franciji se je celo Senatu zdelo potrebno vmešati se v zadevo, ministrica za visoko izobraževanje in raziskovanje pa je zagotovila, da je »pri visokem izobraževanju evropska razvrstitev univerz prioriteta francoskega predsednikovanja Evropski uniji«. <sup>5</sup>

Poročilo senatorja Joëla Bourdina je precej bolj zadržano, čeprav podpira reforme raziskovanja in visokega izobraževanja v Franciji v smeri, ki jo uveljavlja vlada njegove stranke. <sup>6</sup> Bourdin je namreč opazil, da imajo različna razvrščanja meje, ki jih relativizirajo oz. določajo njihov doseg, njihova neposredna oz. nereflektirana uporaba v vseh okoljih pa diskriminira univerze v večini okolij, kjer se univerze in znanstvene institucije niso razvijale enako kakor večidel v anglosaškem, zlasti ameriškem svetu. Ugotavlja, da je šanghajska lestvica »zelo naklonjena ameriškim univerzam« (ne vsem enako), medtem ko so angleška merjenja primerna za univerze v Združenem kraljestvu, po leidenski lestvici pa so dobro uvrščene nizozemske institucije. Ni pa omenil, da lestvica, izdelana na francoski École de mines, diskriminira francoske univerze in njihove vzporednice (EPHE, EHESS, ENS) ter v ospredje postavlja poklicne *grandes écoles*, kar je bil eden izmed motivov za množični odpor zoper *Zakon o svoboščinah in odgovornostih univerz* (Loi relative aux libertés et responsabilités des universités oz. LRU) iz leta 2007. Y. Gingras pravi tudi, da večina kritik skuša dognati meje razvrščanj, ne da bi kdaj jasno zastavila vprašanje o epistemoloških podlagah teh razvrščanj, kar bi moralo biti njihovo izhodišče oz. njihov kriterij in ga je mogoče sintetično izraziti takole: »Ali izbrani kazalci zares pomenijo to, kar se jim pripisuje?« Če je odgovor negativen, ni nikakršne potrebe, da bi se poskušali ubraniti učinkov njihovih meja, treba jih je nadomestiti z ustrežnejšimi ali jih, po najinem mnenju, kadar nimajo nobene korelacije z znanstvenim delom in visokim izobraževanjem, temveč so namenjeni zgolj ustvarjanju arbitrarne podobe, namenjene diskriminativnemu administriranju, opustiti. <sup>7</sup> Gingras tudi pravi, da utegne imeti uporaba razvrščanj, ki temeljijo na slabih merilih, sprevržene učinke in spodbujati politike, ki se utemeljujejo na slabo prepoznanih problemih (danes pogojnik ni več na mestu). V letu 2008 se je Gingrasu zdelo »vsaj čudno«, da 61 % vodij francoskih visokošolskih zavodov pravi,

<sup>5</sup> Gingras se sklicuje na Komuniké Valérie Pécresse z 2. julija 2008, [www.enseignementsup.fr](http://www.enseignementsup.fr). Besedilo, ki predstavlja rezultat tega truda, je izšlo januarja 2010 v izdaji Evropske komisije (ur. van Vught, Kaiser, File, Gaethgens, Westerheijden, 2010); v tem besedilu ni nobenega odmeva na nasprotovanja med evropskimi in ameriškimi študenti in univerzitetniki v zadnjega pol desetletja.

<sup>6</sup> *Rapport d'information* Bourdina (180 str.), predstavljen Senatu Francoske Republike 15. julija 2008, zlasti str. 53 in 98, ki ju navaja tudi Gingras (Bourdina, 2008: 53, 98).

<sup>7</sup> Gingras navaja kot zgled takega kritično-popravljskega prizadevanja *Les Cahiers de la compétitivité. Spécial Enseignement supérieur*, str. II; vstavek v *Le Monde* z 21. maja 2008. Ta vstavek ima status plačanega oglasa (opomba opozarja, da uredništvo dnevnika ni vpleteno v to edicijo), izhaja pa v obsegu med 8 in 12 strani kot publikacija zasebne agencije *Média Thème*, ki se ukvarja z razširjanjem informacij o raziskovanju in inoviranju.



da bi radi izboljšali položaj svojih zavodov na šanghajski lestvici, čeprav bržkone ne vedo natanko, kaj ta lestvica v resnici meri. Zaskrbljujoče je, da tudi Valérie Pécresse, resorna ministrica, meni, da je šanghajsko merjenje podlaga za »regrupiranje naših sil«, ne da bi se prepričala, ali je to merjenje kakorkoli validno. In to merjenje, pravi Gingras, nima nobene izmed lastnosti, ki bi jih moral imeti dober kazalec, in bilo bi tvegano, če bi ga uporabili kot vodilo.

Manija razvrščanja je zajela tudi znanstvene revije in Evropska znanstvena fundacija (*European Science Foundation* oz. ESF)<sup>8</sup> je objavila razvrščanje revij po disciplinah ter pripisala ocene A, B in C glede na to, ali so revije mednarodne, nacionalne ali lokalne (kar je že samo na sebi vprašljivo, saj se te ocene izogibajo ocenam vsebin, ki so lahko univerzalno pomembne, čeprav so objavljene v »lokalnih« revijah, kar se navsezadnje ne zgodi tako redko, da bi bilo mogoče kar prezreti, kakor ni neverjetno, da bodo v mednarodnih revijah objavljene predvsem preskušene modrosti oseb, ki sodijo v akademski *establishment*). Nekateri to razvrščanje upravičeno kritizirajo, pravi Gingras, vendar žal pogosto zamenjujejo tako razvrščanje z »bibliometrijo«, v resnici pa je izdelek »panela ekspertov«, ki so bili »ne ve se prav dobro, kako« izbrani in sami presojujejo o relativni kakovosti revij, kar je potemtakem subjektivno početje, ki ga ni mogoče podvreči niti enotnim pravilom. Uredniki revij za zgodovino in sociologijo znanosti skupaj z raziskovalci v teh disciplinah soglasno razkrinkavajo ta površna in enodimenzionalna razvrščanja, katerih metode so povrh še bolj ali manj nejasne (glej Dodatek 1 ob koncu razprave). Vsekakor neprenehoma zadevamo ob mešanje evalvacije in bibliometrije, ki nikakor ni jamstvo za kakršnokoli utemeljenost ene ali druge iz zornega kota znanstvenega dela, iz zornega kota neoliberalizma in iz zornega kota cinične birokracije pa je degradacija znanstvene avtonomije zaželen cilj, opisani način merjenja in vrednotenja pa dokaj zanesljiva pot do njega.

Y. Gingras pravi, da je koristno dobro razumeti lastnosti bibliometričnih indikatorjev, in sicer zato, ker se ni mogoče odtegniti evalvacijam, in da je zato učinkoviteje, če najprej rigorozno kritiziramo slabo skonstruirane indikatorje, katerih uporaba utegne generirati sprevržene učinke, in nato pokažemo, da je mogoče skonstruirati koristne indikatorje, katerih konstrukcija je nadzorovana, kakor če, narobe, dobre indikatorje kot eno izmed enakovrednih rešitev prepustimo tekmovanju z napačnimi indikatorji, ki jih predlagajo različne birokracije.

Eden izmed korakov proti rešitvi problema (i. e. konstrukciji »dobrih indikatorjev«) je po Gingrasu že to, da se spomnimo izvirov demokracije,

---

<sup>8</sup>Današnje stanje je mogoče z nekaj potrpežljivosti razbrati na internetnih mestih ESF, začenši s <http://www.eurosciencfoundation.com/> in <http://www.esf.org/research-areas/>.

preden predstavimo elementarne lastnosti, ki jih imajo »dobri indikatorji« za karkoli. Tedaj lahko pokažemo, da oba indikatorja »kakovosti raziskovanja«, ki jih ta trenutek najbolj uporabljajo tisti, ki odločajo (šanghajska lestvica), in sami raziskovalci (indeks *h*), v resnici nimata nobene lastnosti, ki je potrebna za to, da bi zagotovila, da zares kažeta to, kar naj bi kazala.

Laurence Coutrot, avtorica drugega članka v številki *Bulletin de Méthodologie Sociologique*, posvečeni evalviranju raziskovanja (št. 100, oktober 2008, 45–50), opisuje zlorabo bibliometričnih indikatorjev v aktualnih evalvacijah raziskovalnega dela. Za bibliometrijo sprememba statusa iz raziskovalnega pripomočka v orodje razsojanja seveda pomeni ob spremembi funkcije in veljave tudi spremembo torišča aplikacije: bibliometrija je prenehala biti orodje, ki ga uporabljajo dokumentalisti in informatiki.<sup>9</sup> Postala je eden izmed instrumentov vladanja (natančneje, ustvarjanja občutka utemeljenosti sicer samovoljnih odločitev) tistih, ki naj bi si z intenzivnim klestenjem vsega neprodajljivega in nemerljivega prizadevali za izboljšanje razmer v raziskovanju in visokem izobraževanju. O čemer ni dvoma, pa je to, da so si področni in bolj generalni oblastniki to orodje prisvojili in ga vpregli v evalvacijo disciplin, laboratorijev, institucij in posameznikov, ki z navidez stranskimi učinki, kakršna je posplošena frenetična konkurenca, kopičenje ocen, eliminirajo institucionalno in individualno avtonomijo intelektualcev in njihovih institucij.

Raziskovalci kajpada morajo imeti možnost, da se informirajo, razmislijo in kritizirajo ter nemara izumijo uporabe bibliometrije, ki bi zares omejevale njene sprevržene učinke.<sup>10</sup>

Zadeva ni nova, pravi Laurence Coutrot, že pred dvajsetimi leti so bile pri direkciji CNRS »v modi dejavnosti za konstruiranje znanstvenih indikatorjev«, leta 2004 pa je poskus oddelka za humanistične in družbene znanosti v okrilju CNRS sprožil nekaj reakcij. Podobni poskusi so bili tudi zunaj Francije, doživeli so ali podobne reakcije ali pa se zanje ni nihče menil. Tokrat pa je zadeva po mnenju Laurence Coutrot resna: v dokumentu za »karakter-

<sup>9</sup>V Sloveniji je ta posel naložen knjižničarjem. Seveda so lokalni modreci na področju manipuliranja z intelektualnimi praksami tudi tu že pred nekaj desetletji poskrbeli za zmedo in degradacijo tega spoštovanja vrednega poklica: ko drugje govorijo o bibliotekarjih, ne govorijo o umirajočem poklicu, kakršen je v tej deželi, prav tako ne poznajo dementnega razločka med grško besedo in njeno vernakularno ustreznico, ki je v prvi etapi privedel do razdelitve poklica na bibliotekarje in knjižničarje, nato pa z ustanovitvijo »univerzitetnega« študija knjižničarstva do degradacije delovnega področja, v katerem ima posledj uradniško klasificiranje publikacij absolutno prednost, poznavanje vsebin pa je fakultativna in včasih nezaželena zasebna zadeva. Kajpada lokalna koncepcija knjižničarstva in uvedba njej ustreznega izobraževanja nista bili edini znanilki neoliberalizma znotraj univerzitetnega izobraževanja za večšine in v duhu uporabnosti (ob uvajanju se je zdelo v nebo vpjioče, a od oblasti zaukazano sušmarstvo), vendar drugih tukaj ne bomo omenjali.

<sup>10</sup>*Pour une Realpolitik de la recherche: au sujet de l'enquête du CNRS sur les périodiques aidés par le département des sciences sociales et de la société*, 2004/5: 101–104.

zacijo mešanih raziskovalnih enot« (*unités mixtes de recherche* oz. UMR, ki jih sestavljajo osebe, ki jih financira CNRS, in osebe, ki so na plačnem seznamu univerz), namenjenemu valu D kontraktualizacij v četrtertletju, je »faktor h« na pomembnem mestu, ob povprečnem impact discipline itn. Od razvrščanja revij se je prešlo k razvrščanju ljudi. To pa je nekaj povsem drugega.

Seveda s to ugotovitvijo ne moremo odpraviti bibliometričnega problema v celoti, že zato ne, ker bibliometrijo držijo na mestu, kjer opravlja nakazano nalogo, oblastne instance, ki so tuje raziskovanju in znanosti in jih notranji kriteriji tega dvojega niti malo ne tangirajo pri izvajanju politike totalitarne oblasti v deželi. Problem arbitrarnih merjenj v znanosti pa konec koncev utegne biti tisti moment (kakor je to lahko še marsikaj, vendar na drugačen način), ob katerem se lahko projekt neoliberalnega totalitarizma vsaj zalomi (zadeva namreč ljudi, ki jim je treba uporabiti zgolj lastna, že izdelana orodja, da pridejo zadevi do dna).

Laurence Coutrot se tako na eni strani omejuje na »nekaj najpomembnejših informacij«, ki zadevajo načela in orodja bibliometrije, in na opozorila na nekaj problemov, zvezanih z njeno uporabo za namene evalvacije raziskovanja. Nato opisuje zelo obiskan sestanek septembra 2008 v zvezi z evalvacijo in bibliometričnimi indikatorji v okviru CNRS. Sestanek navzlic bojzani nekaterih ni bil namenjen »tehnokratski vulgati«, ampak debati in kritiki. Sestanek se je tako začel s predstavitvijo *Web of Science* (WoS), enega izmed orodij, ki so na voljo za analiziranje znanstvenih periodik; omenjeno orodje je poleg *Web of Knowledge* (WoK) v rokah družbe Thomson Reuters (nastopala sta tudi predstavnika te multinacionalke). Sestanek se je začel z načelno hipotezo, da je publikacija pomembna sled znanstvene dejavnosti in da je »biti znan«, se pravi citiran(ost), indikator »vpliva« posameznega avtorja. Na podlagi citiranosti izračunavajo »dejavniki impakta« avtorja ali skupine avtorjev, laboratorija, institucije itn. Recenzirane revije naj bi bile v načelu izbrane po »resnih« kriterijih, vsak recenzirani članek je indeksiran (s pomočjo ključnih besed), imena avtorjev pa naj bi repertoarizirale njihove institucije. Toda že na tej banalni ravni nastajajo težko odpravljivi problemi: institucijo omenja revija, ta informacija pa je zelo nezanesljiva, še zlasti v humanističnih in družbenih znanostih.

Kot glavna orodja so bila predstavljena naslednja štiri: *Search History*, *Analyse Research*, *Journal Citation report* (JCR), *Cited reference search*. Poleg tega *Research Service Group* ponuja plačljive personalizirane obravnave. JCR daje določeno količino informacij o revijah, razvrščenih v kategorije na podlagi standardiziranih označb in različnih količin (ime periodike, število objavljenih člankov v danem letu, citiranja posameznih člankov, seznam periodik, ki so citirale kak članek iz obravnavane periodike za referenčno leto;

*Cited search*). Tako naj bi našli tudi citate člankov v revijah, ki niso inkorporirane v bazo podatkov WoS. Vendar vsaj pri neangleških revijah še zdaleč ni tako, velikokrat so kot druge periodike navedeni podatki iz kolofona ali nključne nesmiselne sintagme, ki so se znašle na mestih, kjer naj bi po mnenju zajemalcev podatkov bili podatki o revijah oz. imena revij.

Vse te informacije naj bi omogočile ocenjevalcem, da določijo »dejavnik vpliva« periodike (*Journal Impact Factor*), ki ga izračunavajo na podlagi količnika: število citiranj člankov iz neke določene revije, objavljenih v letih 2005 in 2006, v vseh periodikah iste kategorije leta 2007, glede na število člankov, objavljenih v letih 2005 in 2006 v obravnavani periodiki.

Mogoč je tudi drugačen postopek: ugotavlja se, v katerih revijah so objavljeni članki, citirani v člankih dane periodike v referenčnem letu.

Leta 2008, denimo, so se jasno pokazali nesmisli arbitrarnega kategoriziranja periodik. 96 revij so uvrstili v rubriko »sociologija«, 57 pa v rubriko »družbene znanosti in interdisciplinarnost«, upoštevati pa bi morali še druge kategorije publikacij, denimo tiste, uvrščene v rubriko »antropologija«. Toda že prvo navedeno razvrščanje se je očitno izkazalo za nepremagljiv problem: npr. *Revue française de sociologie* je bila uvrščena v prvo kategorijo, revija *Actes de la Recherche en sciences sociales* pa v drugo, čeprav za to razlikovanje v vsebini periodik ni podlage. Velikanska večina razvrščenih in evalviranih revij so ameriške revije, vmes je nekaj velikih francoskih in nemških revij, a le malo italijanskih in španskih, čeprav jim slabe kakovosti ni mogoče pripisati. V grobem je vse tisto, kar ni anglofono, močno subrepresentirano, če pa je že zastopano, so imena spremenjena v skladu z edino zveličavno angleško rabo latinske pisave: vsa diakritična znamenja, vsi *Umlaute*, vsi akcenti in *cédille* itn. so ali prezrti ali popačeni do nespoznavnosti. Lahko bi rekli, da se skozi diktaturo angleške notacije in angleškega fonetizma *via facti* uveljavljata in se v evalvacije vpisujeta spontani šovinizem in rasizem.

Na sestanku, ki ga opisuje Laurence Coutrot, so predstavili tudi »indikatorje institucionalnega pozicioniranja za pomoč pri odločanju«, ki evalvacijo še bolj oddaljuje od problematik in vsebin. Ti indikatorji imajo svojo bibliometrično plat, o kateri je bil že govor, imajo pa tudi plat kontrole oz. priznavanja institucionalnih navezav avtorjev znanstvenih člankov in krajev izhajanja periodik, kar se imenuje »normalizacija naslovov«. Francoški *Observatoire des sciences et des techniques* (OST) je tako leta 2007 začel s projektom »Normadresses«, pri katerem se je takoj pokazalo, da je politika »normaliziranja naslovov« pravzaprav vzvod, s pomočjo katerega naj bi bilo mogoče bibliometrijo uporabljati za usmerjanje raziskovanja (slednje je danes povsem očiten cilj vsega reformnega prizadevanja večine državnih administracij in podjetniških grupacij, leta 2008 pa so najbolj laskovni lah-

ko imeli še nekaj iluzij o dobronamernosti reform, nekateri znanstveniki so celo mislili, da se bo sistem, ki temelji na bibliometriji, sam uničil, ko bodo prakse publiciranja uniformirane). Tako nikakor ni več vseeno, v kakšnem vrstnem redu raziskovalci in »objavljalci« navajajo institucije, s katerimi so povezani. Če ta vrstni red spreminjajo od publikacije do publikacije, tvegajo, da jih v bibliometrični bazi ne bodo ocenili.

## Sodelovanje, tekmovanje, trgovanje

Ocenjevalne komisije so pripravljene skonstruirati cele baterije bibliometričnih indikatorjev, ki pa so primerni le za precej grobo razvrščanje, medtem ko druge indikatorje (sodbo kolegov, odgovorne položaje v znanstvenem okolju itn.) uporabijo šele tedaj, ko gre za določanje mest v prvih vrstah. Poleg tega so že leta 2008 vedeli, da uporaba bibliometrije za evalvacijo penalizira raziskovalce, ki so tematsko mobilni (saj je potrebno več let, da si človek ustvari reputacijo znotraj dane tematske skupine, kar pomeni, da se bo zamenjava teme zgodila na raziskovalčeve stroške).

Da ta evalvacijski sistem sistematično povzroča celo vrsto sprevrženih učinkov, je bilo prav tako očitno že pred več kakor dvema letoma; med takimi učinki sta uniformiranje znanstvenih praks in pomnoževanje publikacij z drobci raziskovalnih rezultatov itn. (glej Dodatek 2 ob koncu razprave). Že pred letom 2008 se je vedelo, da uporaba različnih baz (*Google scholar*, *Web of Science*, *Scopus*, *Citeseer*, *DBLP*) vodi k različnim vrednostim vpliva (*impact*) pri istem raziskovalcu. Tega ni mogoče skriti, če le kdo hoče pogledati: sleherni indeks ima odklon, vselej je odločilen način računanja indeksov in ti izračuni niso pertinentni za medpodročne evalvacije. Za nameček pa so ta orodja draga in agencije (ali ministrstva) nič kaj rade ne objavljajo zneskov, ki jih potratijo za svoje merilske strasti.

1) Istega leta je evalvacijska komisija pri *Institut national de recherche en informatique et automatique* (INRIA) priobčila poročilo na temo meril.<sup>11</sup> V sklepu tega poročila je mogoče prebrati: »Indikatorji sicer nemara lahko pokažejo tendence na podlagi omejenega števila aspektov znanstvenega življenja, vendar je dobro biti zelo previden pri njihovi uporabi zaradi možnosti napačnih interpretacij, napak pri merjenju (velikokrat precejšnjih) in zastranitev, ki so jim indikatorji izpostavljeni. Neprimerno uporabo indikatorjev olajšuje številčna narava rezultata, ki uvaja možnost, da v stiski izpeljemo vse mogoče statistike, ne da bi se posvetili analizi njihove kvalitete in vsebine, denimo, statistiko inovacije in intelektualnega in industrijskega transferja.« Če hočemo kolikor toliko validna merjenja kakovosti, je potemtakem treba velike previdnosti pri ravnanju z informacijami, ki so polne vrzeli in napak

<sup>11</sup> [Http://www.inria.fr/inria/organigramme/cc.fr.html](http://www.inria.fr/inria/organigramme/cc.fr.html) in s klikom na *indicateurs bibliométriques*.

(opaziti pa je ravno površnost in neodgovornost, kar kaže, da sploh ne gre za merjenje kakovosti, temveč za nekaj povsem drugega). Četudi je najbrž kljub vsemu mogoče bibliometrične indikatorje nekako uporabiti, je slej ko prej najzanesljivejša in najmanj subjektivna metoda presoja kolegov. Izloči, denimo, sicer dementno, a pogosto vprašanje (ki je v nekaterih pravilih že norma, npr. v slovenskih), ali je to, da je nekdo poznan, nosilec nagrad itn., samo na sebi dober indikator znanstvene kakovosti, ker je kolegialna presoja usmerjena v problematiko in vsebino izdelkov.

2) Navzlic videzu zadržki v zvezi z evalvacijsko rabo bibliometrije ne zadevajo zgolj znanosti o človeku in družbi. Razmišljanja skupine ameriških matematikov v poročilu za *International Union of Mathematics*, ki najprej opozorijo na glavne pojme bibliometrije in njihov spoznavni doseg (Adler, Erwing in Taylor, 2004), nato pa pokažejo strukturne inhibicije sistema in izračunavanja »indeksa  $h$ «. Nekaj podobnega je na to temo in v zvezi s šanghajsko lestvico povedal Yves Gingras (v že predstavljenem članku *La fièvre de l'évaluation ...*). Laurence Coutrot v navedenem članku pronicljivo opazja, da so »veliki današnji manevri okrog bibliometrije« čudno podobni nekdanjim sporom o merjenju inteligentnosti z »intelektualnim količnikom«: merjenje sicer pomirja, vendar ne merimo tega, kar mislimo, da merimo ali bi hoteli meriti. Dejstvo, da so ta irelevantna merjenja vztrajno podpirana od oblasti, posredno dokazuje, da pri vztrajanju oblasti pri njih sploh ne gre za merjenje česarkoli, ampak za videz utemeljenosti socialne, kulturne, ekonomske, tudi rasistične itn. diskriminacije, ki jo izvajajo politične instance prek legitimizacije z merjenji.

## Ko ni meje med univerzo in »politiko«

Univerze v Srednji Evropi niso nič bogatejše kakor univerze v Franciji, in to kljub institucionaliziranim državam, ki so neprimerno bolj servilne do nosilcev družbene moči (denimo, dejavnosti, tudi prezentacije političnih skupin na univerzah so prepovedane, toda le, kadar gre za zunajparlamentarne politične skupine, medtem ko so predstavnikom trenutno vladajočih in pravkar še vladajočih strank vrata univerz na stežaj in brez pomislekov pri osebju odprta). Toda to ne spreminja generalnega toka sistematične in intencionalne pavperizacije (na eni strani glede na življenjski standard študenta in glede na vsebine izobraževanja in raziskovanja, na drugi strani glede na življenjski standard, možnosti in razvoj učiteljev, zlasti mladih) teh in podobnih institucij, ki jih je očitno tudi tukaj mogoče le s pomočjo bankrota prepejljati v naročje »svobodnega« podjetništva, le da ne iz avtentične avtonomije, ampak iz naročja birokratskih hierarhij, ne iz poslanstva javne službe, kakršna je bila zasnovana v okrilju dejansko delujoče republike (v nasprotju z re-

žimi, v katerih je republikanska in sploh državna fasada zgolj – v neoliberalni ideološki konjunkturi pravzaprav nepotrebna in potratna – krinka za različne oligarhije, klientele, kartele itn.), ampak iz iluzije o pripadnosti bolj ali manj folklorni eliti.

Univerzitetne krize se potemtakem ponavljajo. Seveda ni raven, do katere sežejo, povsod enaka, je pa enaka intenca tistih, ki držijo univerze v krizi – intencionalnost je povsem razvidna iz distribucije javnega denarja, s katerim upravljajo države tako, da – kakor smo videli, s pomočjo evalvacij po željah nosilcev oblasti – strežejo neoliberalni uzurpaciji: s povečevanjem tistega dela državnih aparatov, ki lahko s silo zavarujejo staro-nove gospodarje družbe, zlasti intervencijskih enot policije in vojske, in s finančnim ruiniranjem drugih, državljanski službi namenjenih segmentov državne dejavnosti (Bourdieu, 1998: 9–17). Univerzitetne krize potemtakem niso pojavi, ki bi bili ločeni od drugih, zvezane so z degradacijo vse družbe, zato tudi do njih prihaja na vseh univerzah neoliberalnega sveta (Petrella, 2001). Navsezadnje neoliberalizem kakor po kakem preveč poenostavljenem marksističnem priročniku za mlade funkcionarje udejanja tisto, kar tako pri stalinistih kakor pri zmernih levičarjih velja za marxovsko sliko kapitalistične družbe, reducirane na njeno bistvo: reifikacijo človeškega dela, spremenjenega v blago, depersonalizacijo proletariata in sploh produktivnih družbenih kategorij, spremenjenih v »*human resources*«. Univerza naj bi producirala tak »*human resource*«, katerega vrednost naj bi določala bilanca podjetja, ki je po besedah francoske ministrice za visoko izobraževanje in raziskovanje ter po spremljavi njenih opričnikov (nekaj podobnega bi seveda lahko pri priči našli v vseh deželah, ki jih razjeda neoliberalizem, v Sloveniji pa je zbor vselej vdan in pohlevnih še posebej ubran ali *gleichgeschalten*) edini zgled in ekskluzivna referenca za vse. Na obzorju so – tudi v deželah, kakršna je Slovenija – virtualne »univerze«, ki jih financirajo velika zasebna podjetja, ki določajo standardne programe ter privilegirajo tehnično-tehnološka in menedžerska področja.

Vrednote, ki jih uveljavljajo že pokorjene izobraževalne ustanove, sodijo k »vojni kulturi«, v kateri nastopajo zmagovalci (ki znajo bolje uspeti od drugih in namesto drugih) ter nehujejo nastopati poraženci, ne pa h »kulturi življenja«, za kar se je treba naučiti življenja v skupnosti in se ukvarjati z obćim interesom ter skupno blaginjo. »Formatiranci«, ki jih vzgajajo neoliberalne šole, morajo biti ceneni »zaposljiveži«, ki jih ni težko nadomeščati in so zmožni (seveda na zelo nizki ravni) vstopiti v logiko kapitalistične tekmovalnosti in sprejeti to, za vsakogar nemogoče življenje, ki ga vsiljuje. Univerza se spreminja v tovarno za izdelavo gladiatorjev, ki se morajo bojevati za preživetje. Ker veljajo družbene neenakosti in izkoriščanje večine po manjši-

ni za naravne, neogibne in »objektivne«, si ni več smiselno prizadevati, da bi popravljali te pojave, da bi človeško družbo napravili primernejšo za človeško življenje. Za smiselno pa velja povzdigniti selektivno funkcijo izobraževalnega sistema, to prepričanje botruje zaslepljenosti nekaterih z izpiti in konkurzi, ki študente eliminirajo na načine, ki še niso dovolj izpopolnjeni, saj dopuščajo tudi nepokornim študentom prehajanje skozi sistem, zaradi česar so nato potrebna naporna in nadležna šikaniranja na osebni ravni, včasih, redko, ko se zgane pravosodje, celo z negotovim izidom.<sup>12</sup>

## Matrica je močnejša od želja

S to nepopolnostjo selekcije se zdijo ogrožene vrline, ki jih ustoličuje tako imenovana »svobodna« konkurenca, ki naj bi bila vir učinkovitosti podjetij – seveda pri neoliberalizmu ne gre za produkcijsko učinkovitost, ampak za učinkovitost pri kopičenju dobičkov, ki se stekajo na račune lastnikov. Na eni strani je potemtakem treba izobraževanje in selekcijo očistiti nepotrebne navlake (npr. splošne izobrazbe), na drugi pa uvesti vzporedne kontrole vedenja študentov in učiteljev, ki lahko prvim onemogočijo dostop do zaključnih izpitov, drugim pa preprečijo izvajanje pedagoških operacij, za katere obstaja utemeljen sum, da ne bi bile v skladu z neoliberalno ortodoksijo; učitelji se zaradi neopravljanja takih operacij znajdejo v kategoriji prekarcev in so nato legalno – zaradi neobnovljene delovne pogodbe na podlagi neizpolnjevanja pogojev za delovno mesto (npr. zaradi premajhnega vpisa na predmet, potem ko so »kolegi« z dezinformacijami in ukrepi odgnali kandidate) – izvrženi iz institucije.<sup>13</sup>

Trdovratnosti, s katero so evropske vlade (ne vse enako in ne vse brez zadržkov ter nasprotnih ravnanj) desetletja puščale propadati univerze že s tem, da se niso hotele prilagoditi dejstvu, da je visoko izobraževanje postalo množično, ni mogoče razumeti drugače kakor uverturo v veliki finale, ki se dogaja danes. Danes se zaradi demografske depresije sicer zmanjšuje vpis na institucije visokega izobraževanja, vendar še zdaleč ne toliko, da bi bilo

12 Čisto nov primer, ko gre ob velikem razburjenju in brezglavosti nosilcev univerzitetnih funkcij za psihološko in birokratsko pripravljanje represalij zoper peščico nepokornih študentov (ki so na izpiti prišli do visokih ocen), ki so z javnimi manifestacijami izrazili nezadovoljstvo z neoliberalno cesto v svobodo finančnih špekulantov in v hlapčevsko blaginjo njihovih strežajev na univerzi, je ravno v teku na eni izmed slovenskih univerz (ki je zaenkrat ne bom javno imenoval, da ne bi po nepotrebem stopnjeval pritiska nosilcev oblasti v instituciji). Na isti instituciji je v teku kadrovska čistka, ki poteka v dveh smereh: oseba, odstranjena z vodilne funkcije zaradi korupcije in potencialno tudi zaradi gospodarskega kriminala, ostaja zaposlena; oseba, ki si je dovolila »nesramno smešiti« neumnosti vodilnih »kolegov«, pa je na tem, da izgubi prekarno službo. Primerov je seveda več in sankcije so podobno deljene: pohlep je blažje sankcioniran od intelektualne superiornosti.

13 Besedilo je bilo napisano, preden so se dogodki, ki so kot univerzo – družbeno institucijo zahodne civilizacije – pogoltnili Univerzo na Primorskem, zgodili; za nazaj so postali njegova popolna ilustracija. Podatke in prve analize najdete na blogu: <http://resimouniverzo.blogspot.com/>.



doseženo številčno razmerje med učitelji in študenti izpred obdobja pomasovljenja; oblasti uporabljajo orodja, s katerimi so se v tistem času izogibale ustreznemu financiranju tega izobraževanja, se pravi, »normative«, ki so uvajali nove obveznosti učiteljev in povečevali število študentov na učitelja, odstranjevanje nezaželenih izobraževalnih in raziskovalnih programov ter oseb z univerze. Tako kakor intelektualno delo nima v neoliberalnem kontekstu nobene vrednosti brez neposredne prodajljivosti oz. tržnega povpraševanja, tako znanstvene discipline, ki so namenjene spoznavanju določenih manj razvpitih problematik, s čimer prispevajo k epistemični evoluciji večjih znanstvenih področij, nimajo pravice obstajati, če ni zadostnega vpisa, kakor da bi bilo edino delo univerzitetne izobraževalno-raziskovalne entitete izvajanje pouka osebkov za trg delovne sile.

Francoske oblasti danes pospešujejo to degradacijo, univerzitetniki na območju realnega in samoupravnega socializma pa so bili že zdavnaj izgnani iz »slonokoščениh stolpov« v imenu ideologije fizičnega in družbeno koristnega dela kot edinega resničnega dela; merila družbene koristnosti, ki jih doslej še ni nihče formaliziral, ker je družbena koristnost preveč zapleten problem za upravljske pameti, so ostala neznana, namesto njih pa so tembolj intenzivno operirala merila, izpeljana iz partikularnih reprezentacij tistih, ki so se, neusposobljeni, kakršni so bili, znašli v položaju, v katerem so morali upravljati z neznanimi področji, kamor so nato vlagali ideološka merila in presoje, družbene reprezentacije iz okolij svoje kulturne in socialne provenience, kar je bilo zanje najbolj preprosto, za druge pa precej nadležno, naporno in dostikrat tudi uničujoče.

Danes skušajo nosilci družbene moči doseči prevlado reprezentacij birokracije, špekulativnih finančnikov in podjetnikov, ki imajo možnost za uspeh le ob spremljavi velike količine vseh vrst nasilja in zastraševanja. Dodati je treba še prezir do študentov, ki jih imajo za nesposobne avtonomnega mišljenja in podredljive, do učiteljev, ki veljajo za pohlevne, in do ljudi, ki jih manj zanimajo zahteve združenj delodajalcev kakor, denimo, projekti UNESCO, temeljne raziskave in potencialna spoznanja ipd. V okrilju UNESCO, denimo, potekajo raziskave, ki nikoli ne pridejo v medije, tam delajo na prijemih, ki naj bi omogočili privajanje ljudi različnih kultur k spoštovanju drugih (v očeh vodij ZDA so ta prizadevanja potrata in so zato suspendirali prispevke ZDA, dokler jim ne bo omogočen popoln nadzor nad delom te sicer mednarodne organizacije), k demokraciji, se pravi k zavestnemu delovanju za človeški razvoj. Morebiti so neodgovorne države tam res v veliki meri naselile svoje rezervne ekipe birokratskih parazitov, ki obremenjujejo proračun organizacije s svojimi plačami, vendar so prav v času neoliberalne globalizacije – ali svetovne epidemije – neselegativna in netekmovalna načela, kulturni

in humanitarni cilji nekakšen rezervat radikalne drugačnosti od kilave modrosti, ki se je razlezla po svetu iz Mont-Pèlerin. Klavrní kolaboranti med univerzitetnimi učitelji, ki se za neveliko ceno podrejajo sarkozyjevski politiki, pravi Robert Charvin,<sup>14</sup> igrajo nevarno igro. Ker hočejo za vsako ceno – tudi s tem, da teptajo univerzitetne svoboščine in pravice študentov, s provociranjem in s priklicevanjem nasilja – postaviti univerzo na »nove« podlage (na katere so jo podobne kreature postavile v nacistični Nemčiji, le da v kontekstu nekega drugega totalitarizma), da bo producirala vojščake konkurence in trga, namesto da bi pomagala spodbujati ustvarjanje skupne blaginje, si ne zaslužijo naslova profesorjev: učijo zgolj vsemogočnost denarja. Najhujše je, da so nekateri izmed njih še včeraj mislili drugače. Ti gotovo mislijo, da se »le imbecili ne spreminjajo«. Glede na velikost spremembe bi morali biti genialni, a so zgolj servilni. No, v »naših krajih« so ti strežaji tisti, ki se stotletja ne spreminjajo, če pa se kdo izmed njih vendarle spremeni, gotovo zapravi mesto v sistemu, ki ga je povzdignil na stopnjo malce višjega lakaja: zunaj oblastnih institucij ga ne čaka nič, niti razpadajoča in napadena univerza ne. V Franciji je Sarkozyjev surovi naskok na univerzo kot družbeno institucijo povzročil, da so se poleg doslej nevidenih množic študentov in univerzitetnikov v odpor na različne načine vključile tudi tradicionalno najbolj konzervativne institucije, ki so prav tako kakor vse druge zavrnilé Sarkozyjev diktat. Ta pridružitev je zares redefinirala nekaj pomembnega, in sicer tolerančni plafon znotraj univerzitetnega polja, saj se je čutno nazorno pokazalo, da so še tako velika intelektualna razhajanja tostran meje, ki ločuje univerzitetno polje od razsajanja vaudevilske politike uničevalcev družbene koherence v imenu namišljenih modernizacij in zaradi take redistribucije nacionalnega bogastva, da se lahko iz njega napaja nova kasta odvečnih oblastnikov, lahko začasno suspendirana, kadar gre za destrukcijo vsega polja. Zavest univerzitetne skupnosti o njeni identiteti doslej še ni bila razsežnejša in globlja. Najbrž imajo francoski kolegi prav, ko pravijo, da je ne glede na rezultat tega spopada prišlo do jasne ločitve univerzitetne institucije od poklicne in strankarske politike likvidiranja univerze in da bo štacunarska mediokritetnost, ki bo zavládala, če vlada zmaga, zgolj začasna. Kaj pa je mogoče reči za druga univerzitetna okolja, še posebej za slovensko?

### *Dodatek 1*

Uvodnik *Journals under Threat: A Joint Response from History of Science, Technology and Medicine Editors*, objavljen v revijah, katerih uredniki

---

<sup>14</sup> Robert Charvin je zaslužni profesor prava (specialist za mednarodne odnose) na Université de Nice Sophia-Antipolis. Je častni dekan Fakultete za pravo in ekonomske znanosti v Nici. Je tudi zavzet antiglobalist, trenutno je član izvršnega odbora združenja Sever – Jug, ki mu predseduje Ahmed Ben Bella.

so njegovi podpisniki (in so navedeni na koncu dodatka), in na internetnih straneh gibanja in mreže *Sauvons l'université* (SLU) 16. julija 2008, vsebuje ugotovitve, zaradi katerih bi ga bilo dobro prevesti v celoti. Tukaj navajava sklepni odlomek s seznamom podpisnikov:

»ERIH je odvisen od temeljnega nerazumevanja izvajanja in objavljanja raziskovanja na našem področju (zgodovina) in v humanistiki nasploh. Kakovosti revij ni mogoče ločiti od njihove vsebine in njihovih pregledovalnih procesov. Veliko raziskovanje je lahko objavljeno kjerkoli in v kateremkoli jeziku. Resnično prelomno delo verjetneje pride iz marginalnih, disidentskih ali nepričakovanih virov kakor iz dobro etabliranega in ustaljenega glavnega toka. Naše revije so različne, heterogene in posebne. Nekatere so namenjene širokemu, splošnemu in mednarodnemu bralstvu. Nekatere so bolj specializirane po vsebini in zahtevajo drugačno občinstvo. Njihovo področje in bralstvo ne povesta ničesar o kakovosti njihove intelektualne vsebine. ERIH poleg tega meša mednarodnost s kakovostjo na način, ki je še posebej škodljiv za specialistične revije in revije, ki niso v angleščini. British Academy v nedavnem poročilu z razsodnim dojemanjem sklepa, da »Evropski referenčni indeks za humanistiko, kakršen je trenutno zasnovan, ne pomeni zaupanja vrednega načina, kako bi lahko izdelali merila za kolegialno pregledovane /peer-reviewed/ publikacije« /*Peer Review: the Challenges for the Humanities and Social Sciences*, september 2007: <http://www.britac.ac.uk/reports/peer-review/>. Taka početja, kakršno je ERIH, lahko postanejo samoizpolnjujoče se prerokbe. Če bodo taka merjenja, kakršno je ERIH, kot merila sprejeli financerji in druge agencije, bodo mnogi v našem polju sklepali, da si težko izberejo kaj drugega kakor omejevanje svojih objav na revije v prvem razdelku /*division*/. Vzdrževali bomo manj revij, veliko manj raznovrstnosti in osiromašili bomo svojo disciplino. Vzporedno s številnimi drugimi v našem polju je pričujoča revija /*Les Cahiers de Psychologie politique*/ sklenila, da nočemo izhajati iz tega nevarnega in zavajajočega početja. Ta skupni uvodnik je bil priobčen v revijah na polju zgodovine znanosti in študijev znanosti kot izraz našega kolektivnega nestrinjanja in naše zavrnitve, da bi dopustili, da bodo z našim poljem upravljali in ga ocenjevali na ta način. Od sestavljalcev indeksa ERIH smo zahtevali, naj naslove naših revij umaknejo iz svojih seznamov.«

Nefrancoski podpisniki:

- Hanne Andersen (*Centaurus*)
- Roger Ariew in Moti Feingold (*Perspectives on Science*)
- A. K. Bag (*Indian Journal of History of Science*)
- June Barrow-Green in Benno van Dalen (*Historia mathematica*)
- Keith Benson (*History and Philosophy of the Life Sciences*)

- Marco Beretta (*Nuncius*)
- Michel Blay (*Revue d'Histoire des Sciences*)
- Cornelius Borck (*Berichte zur Wissenschaftsgeschichte*)
- Geof Bowker in Susan Leigh Star (*Science, Technology and Human Values*)
- Massimo Bucciantini in Michele Camerota (*Galilaeana: Journal of Galilean Studies*)
- Jed Buchwald in Jeremy Gray (*Archive for History of Exact Sciences*)
- Vincenzo Cappelletti in Guido Cimino (*Physis*)
- Roger Cline (*International Journal for the History of Engineering & Technology*)
- Stephen Clucas in Stephen Gaukroger (*Intellectual History Review*)
- Hal Cook in Anne Hardy (*Medical History*)
- Leo Corry, Alexandre Métraux in Jürgen Renn (*Science in Context*)
- D. Diecks in J. Uffink (*Studies in History and Philosophy of Modern Physics*)
- Brian Dolan in Bill Luckin (*Social History of Medicine*)
- Hilmar Duerbeck in Wayne Orchiston (*Journal of Astronomical History & Heritage*)
- Moritz Epple, Mikael Hård, Hans-Jörg Rheinberger in Volker Roelcke (*NTM: Zeitschrift für Geschichte der Wissenschaften, Technik und Medizin*)
- Steven French (*Metascience*)
- Willem Hackmann (*Bulletin of the Scientific Instrument Society*)
- Bosse Holmqvist (*Lychnos*)
- Paul Farber (*Journal of the History of Biology*)
- Mary Fissell in Randall Packard (*Bulletin of the History of Medicine*)
- Robert Fox (*Notes & Records of the Royal Society*)
- Jim Good (*History of the Human Sciences*)
- Michael Hoskin (*Journal for the History of Astronomy*)
- Ian Inkster (*History of Technology*)
- Marina Frasca Spada (*Studies in History and Philosophy of Science*)
- Nick Jardine (*Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*)
- Trevor Levere (*Annals of Science*)
- Bernard Lightman (*Isis*)
- Christoph Lüthy (*Early Science and Medicine*)

- Michael Lynch (*Social Studies of Science*)
- Stephen McCluskey in Clive Ruggles (*Archaeoastronomy: the Journal of Astronomy in Culture*)
- Peter Morris (*Ambix*)
- E. Charles Nelson (*Archives of Natural History*)
- Ian Nicholson (*Journal of the History of the Behavioural Sciences*)
- Iwan Rhys Morus (*History of Science*)
- John Rigden in Roger H. Stuewer (*Physics in Perspective*)
- Simon Schaffer (*British Journal for the History of Science*)
- Paul Unschuld (*Sudhoffs Archiv*)
- Peter Weingart (*Minerva*)
- Stefan Zamecki (*Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*).

Vir: <http://www.sauvonsluniversite.com/spip.php?article591> in *Dossier: Refuser le classement des revues SHS* na straneh SLU: <http://lodel.irevues.inist.fr/cahierspsychologiepolitique/index.php?id=384>.

## *Dodatek 2*

Danes so ocenjevalski sistemi še precej bolj niansirani, njihovi učinki pa še bolj destruktivni. Vsaj v slovenskem raziskovalnem okolju je prodiranje birokracije, ideoloških in podjetniških interesov vratolomno hitro: ARRS je za letošnjo rabo pripravila *Metodologijo ocenjevanja prijav za (so)financiranje raziskovalne dejavnosti v letu 2010 (razpisi v letu 2010)*, na katero je eden od piscev pričujoče študije odgovoril takole in izstopil iz Sveta za humanistiko ARRS (ki pa izstopa noče upoštevati in ga še zmeraj nadleguje z vabili – nemara gre za tradicionalen prijem, saj nekdam iz KP nisi mogel izstopiti, le izključili oz. »razrešili« so te lahko):

»Ugotavljam, da je bilo narobe, da takega stališča nisem formuliral že veliko prej, nemara je sploh narobe, da sem sodeloval v tem svetu ARRS. Bolj v pojasnilo kakor pa v opravičilo se sklicujem na svoje za družboslovca in humanista povsem neprimerno mnenje, da gre za nekakšne začetne težave in da ljudje iz intelektualnih institucij konec koncev ne morejo neskončno dolgo prispevati ne k uničevanju avtonomije intelektualnega sektorja v družbi in ne institucij, v okviru katerih delajo. Sama konstitucija ARRS s koncentracijo moči v enem gremiju in z auksiliarno naravo področnih svetov je garancija za temeljno usmeritev agencije.

## Ad A. Splošno

S kvantitativnimi merili, ki so problematična iz več zornih kotov, preprosto ni mogoče ugotavljati kakovosti, ki naj bi bila podlaga za (so)financiranje najboljših projektov (simptomatično je, denimo, že to, da so rezultati zahtevani že pred opravljenim raziskovalnim delom, kakor da raziskovanje zgolj potrjuje neke vnaprejšnje postulate, kar seveda opozarja na naravo obravnavane metodologije), za izbiro mentorjev MR (ne vem, kaj v projektni kompoziciji ARRS počnejo poljudnoznanstvene publikacije, ki sodijo v neki drug resor in v območje poslovanja založb). Zanima me, po katerem kriteriju prepoznamo »uveljavljene« raziskovalce iz tujine in zakaj se ARRS ne ukvarja s sodelovanjem s kvalitetnimi raziskovalci od koderkoli. In kaj ima oskrba s »tuj« znanstveno literaturo (katera znanstvena literatura je tuja znanstvenim disciplinam in njihovim agansom?) opraviti z merili ARRS (mar gre za *index librorum prohibitorum* na podlagi nepoznavanja znanstvene literature pri osebah, ki so iz razlogov, ki ne izhajajo iz kakovosti njihovih del, razglašene za vrhunske znanstvenike in so prejemnice lokalnih odličij in statusov – seveda povedano ne velja za tistih nekaj dejanskih znanstvenikov in znanstvenic, ki so nekako prišli skozi filter dosedanjih »Metodologij ocenjevanja«, skozi obravnavano metodologijo bi zelo težko).

Po moji presoji so problematični (iz zornega kota znanosti) destruktivni pravilniki ARRS, na katere se »Metodologija 2010« sklicuje, z merili in njihovo rabo vred. Prav tako mislim, da je že skrajni čas, da se naredi bilanca in da se ugotovijo dejanski učinki delovanja ARRS od ustanovitve naprej, zlasti pa število kakovostnih znanstvenikov in znanstvenic, ki jim je vpeljava »anglosaških« kriterijev onemogočila delo (ljudje, ki zares delajo, imajo malo časa za prilagajanje birokratskim reformam, še zlasti težko si predstavljajo, da njihova država naklepno ustanavlja institucije za administrativno šikaniranje ljudi, ki se bolj posvečajo vsebinam kakor karieram, namesto da bi jih varovale) brez kakršnekoli kompenzacije. Ker nekateri raziskujemo in pišemo znanstvena besedila mimo razpisov in financiranja ARRS in se ne čemo več pustiti ocenjevati (i. e. zavračati) od pripadnikov institucionalnih ali strankarskih klientel, čeprav to nekoliko otežuje naše mednarodno sodelovanje, smo pač prenehali pisati predloge za projekte, za katere je potrebno neplačano delo, izpostavljajo pa nas zgolj kršenju naših avtorskih pravic in »sposojanju«, in ki jih brez navedbe dejanskih avtorjev, največkrat napačno uporabljajo pooblaščenici »raziskovalci« in »raziskovalke« ugodnih ideoloških konjunktur in »tržnih niš« na »znanstvenem trgu«.

Čas je, da se izmerijo stopnje korupcije, ki jo izključno kvantitativna merila povzročajo malone samodejno, in ugotovijo mentalni profili raziskovalcev, ki lahko ustrezajo kriterijem, ki ne merijo kakovosti znanstvenega dela

in znanstvenih spoznanj, ampak pravšnjost njihove prezence oz. plasmajev v neki določeni srenji, ki sama na sebi generira koruptivna vedenja.

Razčlenitev ocenjevalnih postopkov v »Metodologiji 2010« je subsidiarna in podpira inicialno intenco: radikalno odpravo avtonomije znanstvenega dela, o kateri je sicer govor v kopici mednarodnih in evropskih listin, ki jih je slovenska država ratificirala, in naposled tudi v Ustavi Republike Slovenije. A ne gre zgolj za normativne akte: avtonomija znanstvenega dela je zares *conditio sine qua non* za to delo, ki se nikoli v zgodovini – če je res bilo znanstveno delo – ni dogajalo v okviru naročil za politične, gospodarske ali ideološke subjekte. Lahko bi celo rekli, da je kriterij resničnega znanstvenega spoznanja to, da ni uporabno za nobenega izmed teh subjektov, ampak je na voljo družbi za spreminjanje njene mentalitete. Pravzaprav »Metodologija 2010« in merila, ki jih uporablja ARRS, ukinjajo znanstveno raziskovanje in samo znanost kot polje v okrilju sektorja družbene intelektualne dejavnosti.

K degradaciji sodi tudi podmena in zahteva, povsem v nasprotju s konstitutivnimi listinami EU, da je nekakšna *pidgin English* kar vsi tuji jeziki, kar jih potrebujemo za znanstveno delo. Omenjene listine določajo pluralnost jezikov v EU, vendar to določilo v primeru znanstvenega dela ni odločilno: odločilno pomembno je, da nikoli v zgodovini znanosti niti popolno znanje enega samega tujega jezika ni zadoščalo za delo znanosti, še zlasti tedaj, ko je ta tuji jezik pomenil impozicijo mišljenjskih obrazcev, ki imajo bore malo opraviti z znanostjo.

Ad B.

Kratka opisna ocena, ki v tej rubriki nastopa v vlogi kvalitativne ocene in je povrh vsega še nejavna, ne more biti ne kvalitativna ne odgovorna. Najpomembnejši (in sploh kakršnikoli) argumenti preprosto ne morejo biti del »kratke opisne ocene«. Če tako oceno prikazujemo kot kvalitativno, je to deklasiranje ocenjevalcev in ocenjevancev, hkrati pa blokiranje javne funkcije znanosti in znanstvene debate, ki je njen pogoj. Navsezadnje postanejo spoznavni dosežki znanosti s tako obravnavo notranja zadeva neke agencije, ki je birokratska institucija, ne pa znanstvene in druge zainteresirane javnosti. Javnost je v perspektivi, ki velja na ARRS, nadomeščena s samo ARRS na škodo normalnega socializiranja spoznanj v skladu z njihovo epistemološko naravo. Dvomim, da lahko strokovna telesa ARRS ali svet agencije na podlagi ocenjevanja, kakršno je predvideno v »Metodologiji 2010«, meritorno odločajo o kakovosti oseb in projektov. Ker pa do odločanja kljub temu prihaja, je to odločanje lahko le arbitrarno in kot tako ustvarja korupcijske situacije brez znanstvenih kriterijev (taka korupcijska situacija je logična posledica »metodologij« in »meril«, ki niso po meri merjene stvari in kakršna

so uradno v rabi v slovenskem akademskem svetu in tudi na ARRS). Gre za arbitrarnost odločitev, samovoljo organov, poljubnost, lobiranje tam, kjer mu ni mesta, klientelizem kot zadnjo instanco odločanja. Nujno potrebna je raziskava (ali preiskava) teh učinkov konstitucije institucij in oblasti v akademskem svetu, s katerimi se srečujemo v vsakdanjem življenju pri nabiralcih točk in pozicij za vsako ceno.

Le v razmerah popolne zamenljivosti oseb, del in produktov (A zakaj potlej ARRS, ne pa kar agencija ali borza? Zaradi neprekarnih zaposlitev nejavnih javnih uslužbencev?) je mogoče razumeti groteskno enačenje med poljudnoznanstvenim publiciranjem (Gre za vrhunške aspiracije izbranih »vrhunskih znanstvenikov« v vrhu agencije ali njihovih protežejev?) in znanstvenimi sestanki, na katerih je govor o problematikah in spoznanjih.

Nedopustno je v razmerah univerzalizirane revščine intelektualnih institucij valiti vsa mogoča in nemogoča opravila, ki si jih lahko izmislijo ali od kod prekopirajo neodgovorni odgovorni uradniki, ki teh opravil kajpada ne bi forsirali, če bi jih morali samo opravljati, na že do konca obremenjene in podplačane (prekarne in neprekarne) raziskovalce in univerzitetne delavce, ki so hkrati še deležni sistematičnega sumničenja in zato izpostavljeni nenehnim nesmiselnim in hkrati fiktivnim kontrolam.

Ad C.

Ni zagotovljeno korektno in ažurno vpisovanje bibliografskih enot v SICRIS za vse sodelavce raziskovalnih in univerzitetnih institucij (ko državna birokracija nekaj od ljudi zahteva, bi morala obenem poskrbeti, da bi bilo izvedljivo za vse prizadete), tako pa nastajajo navidezne razlike med objavami, ki privilegirajo pripadnike klientelnih mrež z zagotovljenim prednostnim vpisom njihovih bibliografskih enot. Iz stanja na SICRIS ni legitimno izpeljevati ocen, če pred tem ni preverjeno, ali se bibliografsko registriranje dogaja korektno.

Govoriti o »izjemnih raziskovalnih dosežkih« kot merilu je v kateremkoli znanstvenem okolju groteskno (saj ni vse vaški sejem, kjer poskušajo mešetarji na vse kriplje prikazati naključno kramo za prvovrstno robo): če so res izjemni, zanje nimamo merila, o izjemnosti lahko argumentirano govorimo le za nazaj, potem ko že poznamo nekaj konsekvenc tega dogodka. Vsekakor ne gre za nekaj, kar bi se kar regularno dogajalo v ritmu razpisov ARRS. Izjemnost kot dosežek, ki ga potrjujejo kvantitativni kazalci, je že zato, ker je izjemnost izjemna, zgolj prikazen, fantom »evropskega« merilskega delirija, kakor to nagnjenje imenujejo nekateri raziskovalci znanstvene politike v ZDA in Kanadi. To seveda ne pomeni, da ni treba hraniti prostora za izjemnost, vedeti pa je treba, da je izjemnost korak v neznano in da ni nobene



garancije, da gre res za to, dokler ne pride do sistematične refleksije in preizkusa v znanstveni debati, na kar pa ocenjevanje projektov na ARRS ne more pretendirati. Lasti pa si nepojmljivo suverenost sodb.

#### Ad A<sub>2</sub> Normirano število čistih citatov

O valjenju servisnih opravil na raziskovalce, ki vsebuje ob drugem tudi razvrednotenje njihovega dela, nabiranje citatov po vseh mogočih publikacijah, je le eno od takih opravil (vsi ne pišemo in niti ne maramo pisati v SCI revije, ker pač ugotavljamo, da ima tam zbrana družba bolj malo opraviti z znanstvenim delom *in stricto sensu*; ARRS to povsem legitimno stališče sankcionira z manj točk za kakovost). Sicer pa so *citiranja* vprašljiva na več načinov:

- Veliko količino citatov je mogoče pridobiti s provokacijo (zbiralec citatov mora le zapisati nekaj neslanosti o kaki dejanski ali namišljeni veličini, pa dobi citatov za pol kariere);
- Ker smo citate v nekaterih disciplinah prisiljeni iskati sami, zapravljamo čas za nekaj, kar koristi zgolj administraciji in gremijem odločanja;
- Citiranja svojih izdelkov zapovedujejo predstojniki institucij, vodje projektov, delovnih skupin itn., ki se že tako podpisujejo pod tuje izdelke, in ti citati štejejo pri točkovanjih, saj jih ni mogoče brez analize ločiti od citatov dejansko uporabljenih in uporabnih besedil;
- Izredno veliko število privzetih idej in ugotovitev, tj. vsebinskih citatov, ni pripisanih dejanskim avtorjem, še posebej tedaj ne, kadar prilaščevalca krasi akademski naslov, pri pridobitvi katerega blokira dejanskega avtorja ali avtorico. To se dogaja tudi tedaj, kadar so izvirna besedila objavljena s pravimi imeni avtorjev in avtoric. Stopnja v hierarhiji prevladuje nad delom in spoznanji, skratka nad vsebino in dejansko ustvarjalnostjo. Kvantifikacijska merila podpirajo te razmere, v katerih so dejanski avtorji in avtorice hote zadrževani v podrejenem ali odvisnem položaju, ki omogoča njihovo neskrupulozno eksploatacijo, ker v razmerah, ki jih je ustvaril isti sistem vrednotenja kakor merilske kvantifikacije, ne morejo upati, da bodo njihova prizadevanja za pravice brez posledic za njihovo eksistenco (danes lahko dodamo: čistka na Fakulteti za humanistične študije, ki je v množico ljudi z vsakovrstnimi delovnimi razmerji in različnimi intelektualnimi profili zakopala peterico tistih, ki se jih je treba za vsako ceno znebiti, ker ne verujejo v neoliberalno vulgato in vsem oviram navkljub delajo znanost tam, kjer je nezaželen, je po vsej verjetnosti uvod v zadnjo etapo destrukcije intelektualnega življenja v Sloveniji, vodeno od ARRS in MZ-VŠT, kar potrjujejo tudi dejavnosti vodstva ARRS in to, kar vemo o ministrski viziji prihodnosti univerz).

Vse morebitne korekture pravil so potemtakem sekundarne in ne zadevajo niti inicialne inhibicije teh meril, kaj šele bistva problema.

*Mesta objavljanja* (»ugledne« revije in založbe) ne more biti garancija za kakovost tam objavljenih besedil in spoznanj (te revije in založbe zagotavljajo neproblematičnost, povprečnost in ustrežanje formalizmu, ki nimajo zveze z vsebinami. Politika recenzij zagotavlja, da izhajajo všečna in nevznemirljiva besedila, če pa izide res kaj izjemnega, je to zares izjema v razmerju do uveljavljenega standarda – mimogrede: razmerje med standardom in invencijo je eno ključnih v raziskovalnih praksah.).

Ne vidim prave potrebe po tem, da bi nadaljeval s komentarji od točke do točke, saj gre navsezadnje za »sholastična detajliranja« iz prej kritiziranih premis. Vsekakor bo »Metodologija 2010«, če bo ostala taka, kakršna je (mogoče jo je nadomestiti z drugo, zaradi popolnoma jalovih izhodišč pa je ni mogoče izboljševati v konstruktivni smeri), privedla do definitivne likvidacije avtonomne znanosti v Sloveniji, če taka znanost sploh še obstaja.

Zato »Metodologijo ocenjevanja prijav za (so)financiranje raziskovalne dejavnosti v letu 2010 (razpisi v letu 2010)« *zavračam kot celoto*, prizadetim pa predlagam za vse zainteresirane odprto debato. Izkušnje z evalvacijami vseh baz niso ravno privilegij neke ožje skupine.

Dr. Drago Rotar, red. prof., Koper, 5. 3. 2010.«

## Literatura

- Adler, R., Erwing J., in P. Taylor (2004). Citation Statistics, članek, napisan za *International Union of Mathematics*. [Http://www.sauvonslarecherche.fr/spip.php?article2004](http://www.sauvonslarecherche.fr/spip.php?article2004).
- Birkhead, B. M. (2005). »A beginner's guide to scientific misconduct«. *Int Soc Behav Ecol* 17, 16–24.
- Bourdieu, P. (1998). La main gauche et la main droite de l'État (intervju). Pariz, *Contre-feux*, Liber-Raison d'Agir, 14–15.
- Bourdin, J. (2008). *Rapport d'information*, Sénat de la République Française, 15. julija 2008 (180 str.). [Http://www.sauvonsluniversite.com/IMG/pdf/Rapport\\_Bourdin.pdf](http://www.sauvonsluniversite.com/IMG/pdf/Rapport_Bourdin.pdf).
- Coutrot, L. (2008). Sur l'usage récent des indicateurs bibliométriques comme outil d'évaluation de la recherche scientifique. *Bulletin de méthodologie sociologique*, št. 100, 2008 [na spletu od 1. oktobra 2008]. [Http://bms.revues.org/index3353.html](http://bms.revues.org/index3353.html).
- Dossier: Refuser le classement des revues SHS* na straneh SLU. [Http://lodel.irevues.inist.fr/cahierspsychologiepolitique/index.php?id=384](http://lodel.irevues.inist.fr/cahierspsychologiepolitique/index.php?id=384).

- Gingras, Y. (2001). What Did Mathematics Do to Physics? *History of Science*, 39, december.
- Gingras, Y. (2007). Mapping the Changing Centrality of Physicists (1900-1944). [Http://www.chss.uqam.ca/Portals/0/docs/articles/issi\\_2007.pdf](http://www.chss.uqam.ca/Portals/0/docs/articles/issi_2007.pdf).
- Gingras, Y. (2005). *Éloge de l'homo techno-logicus*. Montréal: Fides, coll. Grandes conférences .
- Gingras, Y. (2008). *La fièvre de l'évaluation de la recherche. Du mauvais usage de faux indicateurs*. Montréal: Centre interuniversitaire de recherche sur la science et la technologie, št. 5, 2008 ([http://www.cirst.uqam.ca/Portals/0/docs/note\\_rech/2008\\_05.pdf](http://www.cirst.uqam.ca/Portals/0/docs/note_rech/2008_05.pdf)), obj. v: *Bulletin de méthodologie sociologique*, 100 (<http://bms.revues.org/index3313.html>).
- Godin, B. (2006). On the Origins of Bibliometrics. [Http://www.csiic.ca/PDF/Godin\\_33.pdf](http://www.csiic.ca/PDF/Godin_33.pdf).
- Harzing, W. A., in Adler, N. (2008). When Knowledge Wins: Transcending the sense and nonsense of academic rankings«. *The Academy of Management Learning & Education*, 8/1. Melbourne.
- Haustein, H. D. (2004). *Quellen der Meßkunst*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Hirsch, E. J. (2005). *An index to quantify an individual's scientific research output*. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102/46, 16569–16572.
- [Http://www.britac.ac.uk/reports/peer-review](http://www.britac.ac.uk/reports/peer-review).
- [Http://resimouniverzo.blogspot.com](http://resimouniverzo.blogspot.com).
- [Http://www.inria.fr/inria/organigramme/ce.fr.html](http://www.inria.fr/inria/organigramme/ce.fr.html) (*indicateurs bibliométriques*).
- Lawrence, P. A. (2002). Rank injustice. *Nature* 415, 835–836.
- Lawrence, P. A. (2003). The politics of publication. *Nature* 422, 259–261.
- Lawrence, P. A. (2006). Men, women, and ghosts in science. *PLoS Biol* 4:e19, doi:10.1371/journal.pbio0040019.
- Lawrence, P. A. (2008a). Lost in publication: how measurement harms science. *ESEP*, 8, 8.
- Lawrence, P.A. (2008b). The mismeasurement of Science. *Science Focus*, 3, 1–4.
- Perutz, M. (2003). *I wish I'd made you angry earlier: essays on science, scientists, and humanity*, Woodbury, NY: Cold Spring Harbor Laboratory Press.
- Petrella, R. (2001). *Éducation, victime de cinq pièges*, Montréal: Edition FIDES.

- Pour une Realpolitik de la recherche: au sujet de l'enquête du CNRS sur les périodiques aidés par le département des sciences sociales et de la société. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 155 (2004/5), 101–104.
- Steele, C., Butler, L., Kingsley, D. (2006). The publishing imperative: the pervasive influence of publication metrics. *Learned Publishing*, 19, 277–290.
- Uvodnik *Journals under Threat: A Joint Response from History of Science, Technology and (2008) Medicine Editors*, objavljen v revijah, katerih uredniki so njegovi podpisniki (in so navedeni na koncu Dodatka 1), in na internetnih straneh gibanja in mreže *Sauvons l'université* (SLU) 16. julija. [Http://www.sauvonsluniversite.com/spip.php?article591](http://www.sauvonsluniversite.com/spip.php?article591).
- van Vught, V. A., Kaiser, F., File, J. M., Gaethgens, C., Peter, R., Westerheijden, D. F. (ur.) (2010). *The European Classification of Higher Education Institutions*, Evropska komisija, januar.